

Gemert, Vicaris van Asdonckstraat

rapport 4124

Gemert, Vicaris van Asdonckstraat

Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven

B.A.T.M. Weekers-Hendriks

Colofon

ADC Rapport 4124

Gemert, Vicaris van Asdonckstraat
Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven

Auteur: B.A.T.M. Weekers-Hendrixx

In opdracht van: Gemeente Gemert-Bakel

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, juni 2016

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'B. Weekers-Hendrixx', with a long horizontal flourish extending to the right.

B. Weekers-Hendrixx

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033 299 8181
Fax 033 299 8180
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Vooronderzoek	7
1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen	8
1.4 Opzet van het rapport	10
2 Methoden	10
3 Resultaten	12
3.1 Fysisch geografisch onderzoek	12
3.1.1 Inleiding	12
3.1.2 Resultaten onderzoek	12
3.2 Sporen en structuren	13
3.2.1 Greppels en (paal)kuilen	13
3.2.2 Sporen uit de Tweede Wereldoorlog	14
3.2.3 Recente sporen	15
3.3 Vondstmateriaal	15
4 Synthese	16
4.1 Algemeen	16
4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen	16
5 Waardering en selectieadvies	20
5.1 Selectieadvies	20
Literatuur	21
Lijst van afbeeldingen	21
Lijst van tabellen	21
Bijlage	22
Verklarende woordenlijst	24
Afkortingen in de database	26

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Gemert-Bakel
Plaats:	Gemert
Toponiem:	Vicaris van Asdonckstraat
Kadastrale gegevens:	Niet bekend
Kaartblad:	51F
Coördinaten:	176.081 x 396.692
Projectverantwoordelijke:	B.A.T.M. Weekers-Hendriks
Bevoegde overheid:	Gemeente Gemert-Bakel
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Mevr. V. Jolink
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	3983624100
ADC-projectcode:	4170764
Complex:	Plaggendek, Loopgraaf, Greppels
Periode(n):	Nieuwe Tijd
KNA versie:	3.3
Geomorfologische context:	Plateau-achtige horst met rivierafzettingen en dekzand aan de oppervlakte (4F2).
NAP hoogte maaiveld:	16.61 +NAP
Maximale diepte onderzoek:	100 cm
Uitvoering van het veldwerk:	12 januari 2016 - 13 januari 2016
Beheer en plaats documentatie:	Provinciaal Depot van Bodemvondsten 's-Hertogenbosch
e-depot link:	http://dx.doi.org/10.17026/dans-z98-nk5g

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Gemert-Bakel heeft ADC ArcheoProjecten in januari 2016 een archeologisch onderzoek uitgevoerd op een locatie gelegen aan de Vicaris van Asdonckstraat te Gemert. Het onderzoek behelsde de aanleg van 7 proefsleuven verspreid over het terrein.

De proefsleuven hebben naast een aantal greppels uit de Nieuwe Tijd en sporen uit de Tweede Wereldoorlog geen verdere antropogene sporen opgeleverd. De vindplaats is als niet behoudenswaardig gewaardeerd en zodoende wordt het plangebied vrijgegeven voor verdere ontwikkeling.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren	
Nieuwe tijd		1500 - heden
Nieuwe tijd C	1850 - heden	
Nieuwe tijd B	1650 - 1850 na Chr.	
Nieuwe tijd A	1500 - 1650 na Chr.	
Middeleeuwen:		450 - 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen B / Late Middeleeuwen	1250 - 1500 na Chr.	
Late Middeleeuwen A / Volle Middeleeuwen	1050 - 1250 na Chr.	
Vroege Middeleeuwen D / Ottoonse periode	900 - 1050 na Chr.	
Vroege Middeleeuwen C / Karolingische tijd	725 - 900 na Chr.	
Vroege Middeleeuwen B / Merovingische tijd	525 - 725 na Chr.	
Vroege Middeleeuwen A / Volksverhuizingstijd	450 - 525 na Chr.	
Romeinse tijd:		12 voor Chr. - 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	270 - 450 na Chr.	
Midden-Romeinse tijd	70 - 270 na Chr.	
Vroeg-Romeinse tijd	12 voor Chr. - 70 na Chr.	
IJzertijd:		800 - 12 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 12 voor Chr.	
Midden-IJzertijd	500 - 250 voor Chr.	
Vroege IJzertijd	800 - 500 voor Chr.	
Bronstijd:		2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	1100 - 800 voor Chr.	
Midden-Bronstijd	1800 - 1100 voor Chr.	
Vroege Bronstijd	2000 - 1800 voor Chr.	
Neolithicum (Jonge Steentijd):		5300 - 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	2850 - 2000 voor Chr.	
Midden-Neolithicum	4200 - 2850 voor Chr.	
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4200 voor Chr.	
Mesolithicum (Midden-Steentijd):		8800 - 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	6450 - 4900 voor Chr.	
Midden-Mesolithicum	7100 - 6450 voor Chr.	
Vroeg-Mesolithicum	8800 - 7100 voor Chr.	
Paleolithicum (Oude Steentijd):		tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	35.000 - 8800 voor Chr.	
Midden-Paleolithicum	300.000 - 35.000 voor Chr.	
Vroeg-Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.	

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

Afb. 1. Locatie van het onderzoeksgebied.

Afb. 2 Locatie van onderzoeksgebied op luchtfoto (bron: googlemaps).

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van de gemeente Gemert-Bakel heeft ADC ArcheoProjecten een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven uitgevoerd voor het plangebied Vicaris van Asdonckstraat (afb. 1), in het kader van herontwikkeling. Het plangebied zal de komende jaren ontwikkeld worden tot nieuwbouwwoningen en een wooncomplex met bijbehorende infrastructuur. De precieze invulling van de herontwikkeling en daarmee de exacte oppervlakte en diepte van de bodemingrepen zijn nog niet bekend. Vooronderzoek (zie §1.2) heeft aangetoond dat zich op deze locatie zich gedeeltelijk een intact bodemprofiel bevindt met een humushoudende podzol. Dit in combinatie met de ligging van het plangebied tegen de historische kern van Gemert aan, geeft het plangebied een hoge waardering voor de verwachting op archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. (Zie voor periodisering tabel 1). De voorgenomen bouwplannen zullen deze eventueel aanwezige archeologische resten vernietigen danwel ernstig beschadigen.

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 1 ha en is momenteel in gebruik als grasland. Het gebied ligt ten noorden van de historische kern van Gemert en wordt begrensd door de Vicaris van Asdonckstraat in het noorden, de bebouwing aan de Sleutelbosch in het westen, de bebouwing aan de St. Annastraat in het zuiden en de grasvelden behorende tot de Fitland in het oosten. In het gebied zijn 7 proefsleuven aangelegd met een totale oppervlakte van 593 m².

Het veldwerk is uitgevoerd op 12 en 13 januari 2016. In die periode zijn de proefsleuven aangelegd en onderzocht conform het Programma van Eisen (PvE), dat door mevr. R. Berkvens is opgesteld.¹ Dit ontwerp is goedgekeurd door de gemeente Gemert-Bakel. De documentatie die tijdens het IVO is verzameld, is gedeponeerd in het provinciaal depot te 's-Hertogenbosch.

Het veldteam bestond uit de volgende personen: B. Weekers-Hendriks (projectverantwoordelijke en veldarcheoloog) en R. Machiels (veldtechnicus). De kraan werd bestuurd door G. Drissen van Gebr. Peeters uit Venray. De bij dit project betrokken fysisch geograaf F. Zuidhoff. Senior archeoloog was A. Muller. De contactpersoon bij de gemeente Gemert-Bakel is mevr. V. Jolink. Controle en coördinatie van documentatie en vondstverwerking is uitgevoerd door M.G. Nieuwenhuijsen en J.W. Beestman.

1.2 Vooronderzoek

In verband met toekomstige ontwikkelingen in het plangebied Vicaris van Asdonckstraat is een eerste archeologische inventarisatie in het onderzoeksgebied uitgevoerd in juli/augustus 2016 door ArcheoPro.² Het bureauonderzoek wees uit dat het plangebied juist ten noorden van een lintvormig deel van de historische bebouwing van Gemert ligt, welke gesitueerd is langs de Molenstraat/Sint Annastraat. Verder wees het onderzoek uit dat de bodem waarschijnlijk bestaat uit een akkerdek (hoge enkeerdgrond) met daaronder dekzand- of fluvioperiglaciale afzettingen. Pal ten noorden van het plangebied stroomde vroeger de Haageik-Rips. De conclusie van het onderzoek was dat vanwege de specifieke ligging van het plangebied, namelijk relatief laag en nat langs de beekloop van de Haageik-Rips en aan de rand van het middeleeuwse bebouwingslint langs de Molenstraat/Sint Annstraat, voor delen van het plangebied een hoge verwachting gold met betrekking tot de bij huisplaatsen bijbehorende erf-elementen alsmede zogenaamde off site verschijnselen uit specifiek de middeleeuwen en nieuwe tijd. De verwachting voor nederzettingsresten uit de periode van de (vroeg) steentijd tot en met de Romeinse tijd bleef voorsnog voor het plangebied middelhoog.

Uit de resultaten van het booronderzoek bleek dat er binnen het plangebied sprake is van een eenfasig humusrijk akkerdek met een gemiddelde dikte van 52 cm. In drie van de zes boringen zijn onder dit akkerdek nog de restanten van een humuspodzol in fluvioperiglaciaal grindhoudend zand

¹ Berkvens, R. 2015: Archeologisch Programma van Eisen IVO-Proefsleuven inclusief doorstart naar opgraving, plangebied Gemert - Fitland, gemeente Gemert-Bakel. PvE 2015 – nr. 6, Versie 1.1, Datum 23 September 2015, Eindhoven.

² R. Paulussen & A. v.d. Water, 2015: Fitland, Gemert gemeente Gemert-Bakel. Inventariserend veldonderzoek (IVO-O): bureauonderzoek en verkennend booronderzoek (ArcheoPro Archeologisch rapport 15074), Eijsden.

aangetroffen. In de overige boringen is sprake van een AC-profiel. Op basis hiervan kon worden geconcludeerd dat de oorspronkelijke bodem binnen (delen van) het plangebied nog intact waren, waardoor de aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische resten niet op voorhand kan worden uitgesloten.

1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

Het IVO in de vorm van proefsleuven heeft tot doel de aard, omvang en kwaliteit (gaafheid en conservering) vast te stellen van de vindplaats(en) in het gebied om te komen tot een definitief oordeel over de behoudenswaardigheid ervan. Daarnaast moeten gegevens verkregen worden om hetzij verder archeologisch onderzoek mogelijk te maken, hetzij adequate maatregelen voor behoud en beheer te kunnen treffen.

In het PvE zijn verschillende onderzoeksvragen gesteld. Deze worden in dit rapport beantwoord op basis van hetgeen in de proefsleuven is aangetroffen. De volgende onderzoeksvragen zijn in het PvE gesteld:

Bodemopbouw en landschap:

1. Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied (geologie, bodemkunde, geomorfologie, afstand tot water, reliëf)?
2. Hoe is de opbouw van het profiel in bodemkundige zin? Is er sprake van een esdek, podzol, veenvorming, etc.? Zijn er fases te onderscheiden in de bodemopbouw? Wat zijn de onderscheidende kenmerken daarvan en wat is de waarschijnlijke datering?
3. Hoe is de stratigrafie in antropogene zin? Is er sprake van loopvlakken, ophogingslagen of cultuurlagen? Wat zijn de kenmerken van de stratigrafische eenheden en wat is de datering? Wat was (waarschijnlijk) het niveau van het maaiveld in de onderscheiden archeologische perioden?
4. Zijn er aan de onderkant van het plaggendek ontginningssporen, zoals spitsporen of esgreppels, aanwezig? Dekt het esdek alle sporen af of zijn er ook sporen gegraven vanuit of door het esdek? Kan aan de hand van archeologisch vondstmateriaal uit het esdek een uitspraak worden gedaan over de ouderdom en/of de vorming van dit esdek?
5. Is er sprake van (sub)recente versterking en postdepositionele processen?

Sporen, structuren, vondsten en paleo-ecologische resten:

6. Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven? Is er (bijvoorbeeld) sprake van: aantoonbare afwezigheid van bewoning en / of actief landgebruik, versterking van antropogene aard, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door bodemprocessen, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door werk- of weersomstandigheden?
7. Indien het onderzoek wel archeologische fenomenen heeft opgeleverd, hoe kan de vindplaats beschreven en geïnterpreteerd worden? Houd daarbij rekening met onderstaande vragen:

7.1 Sporen en structuren

- Wat is de aard en/of de functie van de sporen? Wat is de relatieve en/of absolute datering van de sporen? Waarop is de datering gebaseerd? In welke mate zijn lagen en sporen op vlakken te koppelen aan profielen?
- Wat is de begrenzing, diepteligging en de ruimtelijke spreiding, zowel in horizontale als verticale zin, van de sites en wat is de onderlinge samenhang?
- Welke structuren zijn te onderscheiden? Wat is het complextype, de constructiewijze en/of de plattegrond en/of het type van de structuren? Wat is de relatieve en/of absolute datering van de structuren? Waarop is de datering gebaseerd? Wat is de 'levensduur' van de structuren? Zijn er bouw-, herstel- of destructiefases (sloop, brand, e.d.) te onderscheiden? Zijn er aanwijzingen voor een primaire en secundaire functie (bijvoorbeeld hutkom > afvalkuil)? Is er bij steenbouw sprake van hergebruikt bouwmateriaal? Zijn er aanwijzingen voor landgebruik (off-site-patronen) in de zin van wegen, percelering, akkers, grondstofwinning, vennen, etc?
- Wat is de inrichting en interne structuur van de vindplaats? Zijn er sites te onderscheiden? Hoe is de horizontale en verticale spreiding van sporen, structuren en

sites en wat is hun samenhang? Zijn begrenzingen vast te stellen? Is er sprake van perifere en centrale zones? Is er sprake van 'lege' zones, afscheidingen of verbindingen? Is er sprake van een erfdeling en zo ja, wat is de geleiding, grootte en indeling daarvan en waaruit bestaan de op het erf aanwezige elementen?

- Welke fasering (relatieve en absolute datering) is in de vindplaats aan te brengen?
- Indien er geen of weinig paalsporen zijn: in welke mate kan er sprake zijn van bouwmethoden die geen of weinig sporen hebben nagelaten (stiepen, Schwellbalken, stenenrijen van vakwerkbouw)? Is dat af te leiden uit vondsten (natuursteen, aardewerk, dakbedekkingsmateriaal) of andere kuilen of waterputten, uit een erfinrichting, bevindingen van fosfaatkartering?
- Indien graven worden gevonden: Is sprake van enkele individuele graven of een grafveld? Wat is de aard, conservering en datering van de graven? Welke demografische gegevens kunnen uit het fysisch antropologisch onderzoek van de menselijke resten gedestilleerd worden? Wat is het (geschatte) aantal bewoners geweest en wat is de samenstelling van het grafveld? Welke (begravenis)rituelen kunnen worden herkend en zijn hier veranderingen/ontwikkelingen in te herkennen? Wat kan worden gezegd over de locaties van begravingen ten opzichte van gelijktijdige en niet-gelijktijdige bewoning (indien dateringen dit mogelijk maken)?

7.2 Vondsten en paleo-ecologische resten

- Welke mobiele vondsten zijn gedaan? Om welke materialen, soorten, typen, functies, aantallen, gewichten gaat het en uit welke context komen de vondsten? Wat is de datering van de vondsten en waarop is de datering gebaseerd?
- In welke mate dragen zij bij aan de datering van lagen, sporen, structuren, sites e.d.? In welke mate bevinden vondsten zich in primaire positie en in welke mate gaat het om vondsten zonder context? Welke conclusies zijn te trekken uit de fragmentatiegraad en de mate van conservering of verwerking van objecten?
- Zijn er plaatsen aan te wijzen met een opvallend grote vondstconcentratie en wat is de samenstelling ervan? Is er sprake van (kennelijk) intentionele deposities?
- Welke informatie geven de mobiele vondsten over de materiële cultuur, de economie en functie van de vindplaats, status, welvaart, werkzaamheden en culturele betrekkingen van de bewoners?
- Wat is de aard en conservering van paleo-ecologische resten? In welke mate en in welke context zijn ze aangetroffen? Welke betekenis ontlenuen zij of geven zij aan deze context? Wat is de datering van de paleo-ecologische resten en waarop is de datering gebaseerd? In welke mate dragen zij bij aan de datering van sporen, lagen, structuren, sites e.d.?
- Welke informatie geven zij over landschap en vegetatie, voedsel economie, verwerving en toepassing van organisch materiaal?

Waardebepaling:

8. In welke mate zijn de archeologische kenmerken van de locatie zichtbaar of herkenbaar en in welke mate is er sprake van belevingswaarde?
9. Wat is de fysieke kwaliteit van de aangetroffen fenomenen? Welke verschillen zijn er t.a.v. dit aspect binnen het onderzoeksgebied?
10. Wat is de inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen fenomenen en welke verschillen zijn er t.a.v. dit aspect binnen het onderzoeksgebied?
11. Waar en in welke mate is deze locatie geschikt voor paleo-ecologisch en natuurwetenschappelijk onderzoek? Welke methoden zijn het meest kansrijk?
12. Welke waarde is er samenvattend te geven aan het onderzoeksgebied en de daarin te onderscheiden delen (binnen verticale en/of horizontale grenzen; complextypen, periode, sites)? Beschrijf en beredeneer de verschillen in waarde.

Conclusie, evaluatie, aanbevelingen:

13. Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn en wat is de verwachting over de fysieke en inhoudelijke kwaliteit daarvan?
14. Hoe verhouden de conclusies zich tot de resultaten van het eerdere onderzoek of andere bekende gegevens? In welke mate wijkt de geconstateerde waarde af van de eerder toegekende waarde of van de gespecificeerde verwachting?
15. Welk risico lopen de geconstateerde archeologische waarden door de voorgenomen versterking? Is behoud of verder onderzoek vanuit AMZ-perspectief gewenst?
16. Welke strategische en methodische aanbevelingen kunnen worden gegeven voor vervolgonderzoek, zowel binnen dit onderzoeksgebied als in aangrenzende of naburige percelen?

1.4 Opzet van het rapport

Dit rapport betreft een standaardrapport zoals genoemd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.3 -specificatie VS05). In dit rapport worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd, waarna de eerste conclusies volgen. Dit onderzoek vormt geen eindstation, maar de basis van waaruit verder synthetiserend onderzoek kan plaatsvinden. Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk volgt een omschrijving van de onderzoeksmethoden in hoofdstuk 2. Vervolgens zullen de verschillende deelonderzoeken aan de orde komen, waarbij de veldresultaten besproken worden. Daarna zal een beantwoording van de onderzoeksvragen plaatsvinden en een selectieadvies.

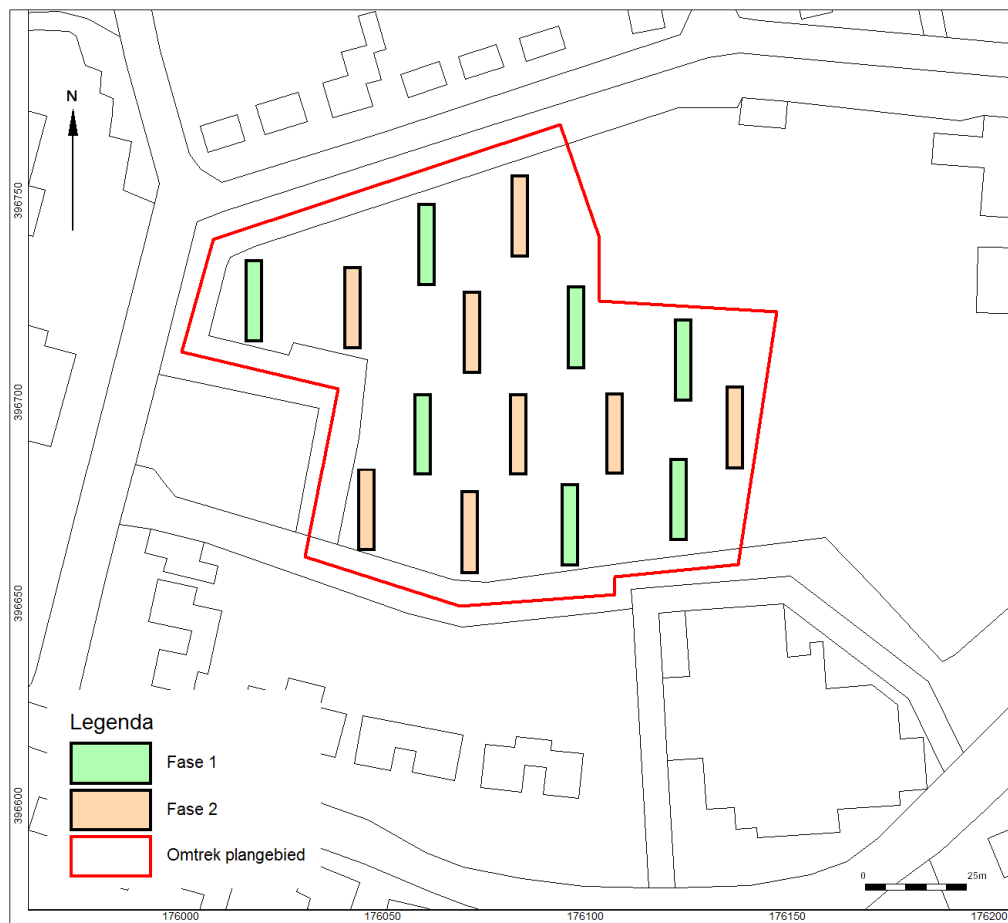
2 Methodes

Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA 3.3 en het PvE.³ Tijdens het IVO zijn 7 proefsleuven (of putten) aangelegd. De ligging van deze proefsleuven was voorafgaande aan het onderzoek vastgelegd in het PvE. In totaal waren 15 sleuven in het plangebied gepland. Deze waren in twee fasen opgedeeld waarbij fase 1 een vooral inventariserend karakter had. Mochten de eerste zeven sleuven aanleiding geven tot de aanleg van de overige acht (bijvoorbeeld door aanwezigheid intact bodemprofiel, maar afwezigheid van sporen) dan zouden deze in overleg met het bevoegd gezag eveneens aangelegd worden (afb. 3). Mocht er een behoudenswaardige vindplaats aangetroffen worden, dan zou er een doorstart plaatsvinden naar een opgraving (fase 3). Het onderzoek is echter in overleg met het bevoegd gezag beperkt gebleven tot fase 1. Aan het einde van deze fase was het namelijk duidelijk dat er geen andere archeologische resten aangetroffen zouden worden dan de al aangetroffen greppels en loopgraven. De bodemopbouw toonde namelijk aan dat de locatie zeer waarschijnlijk altijd te nat is geweest voor bebouwing. Daarnaast zijn er geen vondsten aangetroffen die konden duiden op aanwezigheid van bewoning. Het aanleggen van meerdere werd daarom niet nodig geacht. De proefsleuven waren 4 m breed en 20 tot 25 m lang.

De vlakken zijn machinaal aangelegd met een rupskraan voorzien van een gladde bak. Grondsporen zijn direct ingekrast. De vlakken en de stort zijn met behulp van een metaaldetector onderzocht. Vervolgens is het vlak gefotografeerd en getekend met behulp van de *robotic Total Station*, waarmee eveneens om de 5 m een waterpashoogte is bepaald van maaiveld en vlak. Een selectie van de / aangetroffen grondsporen zijn met de hand gecoupeerd. Alle coupes zijn gefotografeerd en getekend op schaal 1:20. Vondsten zijn niet aangetroffen en ook kansrijke sporen voor monsternamen waren niet aanwezig.

Het fysisch geografische onderzoek behelsde profielopnames aan de lange zijde van elke put. Deze waren 1m breed en bevonden zich ongeveer 25m van elkaar af. Ze zijn gefotografeerd en getekend (schaal 1:20).

³ Berkvens 2015.

Afb. 3 Faseringen in het puttenplan.

Afb. 4 Proefsleuven in het plangebied.

3 Resultaten

3.1 Fysisch geografisch onderzoek

3.1.1 Inleiding

Het onderzoeksterrein ligt in het Zuid-Nederlandse zandgebied, waartoe grote delen van Noord-Brabant behoren. Op de geologische kaart wordt de ondergrond van het plangebied beschreven als NU4, een grof zand met matig grind op een fluviopericiale ondergrond. Het onderzoeksgebied bevindt zich in een gebied dat qua geologie in grote mate beïnvloedt wordt door de in de ondergrond aanwezige breuken. Het gebied zit net op de overgang van de Peelhorst naar de Centrale Slenk vlakbij de Peelrandbreuk. Deze breuklijn loopt dwars door het dorp Gemert en bevindt zich op ongeveer 450 m ten zuidwesten van het plangebied. De Peelrandbreuk scheidt de Centrale Slenk (een tektonisch dalingsgebied) van de hoger gelegen Peelhorst (een tektonisch stijgingsgebied). Vanwege het feit dat het een dalingsgebied betreft, zijn de geologische formaties in de ondergrond in de Centrale Slenk dikker dan op de nabij gelegen Peelhorst. Vanaf de hoger gelegen Peelhorst hebben zich diverse dalvormige laagtes zonder veen ingesnedden. Dit zijn oorspronkelijk laatpleistocene periglaciale sneeuwmeltwaterdalen. Tijdens het Holoceen kunnen in deze dalen beekjes met een permanente waterafvoer zoals de Rips zijn gaan stromen. De hoge ijzerconcentratie van het water van de Rips wijst er op dat deze beek vanuit de hoger gelegen wijstgronden langs de Peelrandbreuk wordt gevoed.

Op de bodemkaart is het gebied niet gekarteerd, aangezien het binnen de bebouwde kom ligt. Een extrapolatie van de omringende gegevens laat echter zwarte enkeerdgronden zien.

3.1.2 Resultaten onderzoek

Het fysisch geografische onderzoek heeft onderstreept wat tijdens het booronderzoek naar voren is gekomen en wat de geologische en bodemkaart aangeven. Binnen het plangebied is in het grootste gedeelte een zeer humeuze A-horizont aanwezig die direct gelegen is op de gele C-horizont bestaande uit een grofzandig, grindrijk sediment. Deze humeuze A-horizont is vermoedelijk een opgebracht pakket uit de Nieuwe Tijd. Kleine fragmenten baksteen in het pakket lijken hierop te wijzen (afb. 5 links).

In de aanwezige depressie in proefsleuf 5 (vermoedelijk een oude geul) is de humushoudende podzol aangetroffen bekend vanuit het booronderzoek. Deze bleek echter grotendeels omgeploegd te zijn (afb. 5, rechts).

Afb. 5 Links het standaardprofiel binnen het plangebied in put 2, rechts de omgeploegde humuspodzol in put 5.

3.2 Sporen en structuren

Tijdens het onderzoek zijn in de proefsleuven 47 sporen geregistreerd, waarvan 46 antropogeen van aard zijn. Het enige natuurlijke spoor bevond zich in put 5, de vermoedelijke oude geul (afb. 6).

	greppel		drain
	recente paalkuil		WO II (loopgraven en schuttersputten)
	recente kuil		geul
	boomplantgat		natuurlijke ondergrond

Afb. 6 Allesporenkaart op aardspoor.

3.2.1 Greppels en (paal)kuilen

In proefsleuven 1, 2, 6 en 7 zijn greppels aangetroffen die grotendeels teruggevonden kunnen worden op de kadastrale minuut van 1830. Het betreft de twee noordelijke greppels in put 2 (S2.5 en S2.6), de twee zuidwest-noordoost georiënteerde greppels in put 6 (S6.2) en de zuidelijke greppel in put 7 (S7.1). Daarnaast kunnen zeer waarschijnlijk de greppel in put 1 (S1.1) en de zuidwest-noordoost georiënteerde greppel met een palenrij ernaast in put 2 (S2.1) aan deze periode toegeschreven worden.

De coupes over de greppels tonen een donkergrijze licht humeuze opvulling en een diepte variërend van 30-50 cm.

Andere sporen uit de Nieuwe Tijd zijn te vinden in put 1. Hier zijn twee grote kuilen aangetroffen. De ingraving van deze kuilen kon herleid worden tot aan het maaiveld. Gezien de hoeveelheid boomwortels in de kuilen kunnen zij geïnterpreteerd worden als boomplantgaten.

Afb. 7 coupes over de greppels in putten 1 en 6.

3.2.2 Sporen uit de Tweede Wereldoorlog

Binnen het plangebied zijn eveneens sporen aangetroffen uit de Tweede Wereldoorlog. Deze sporen behelzen de restanten van loopgraven en schuttersputten. Dergelijke sporen kenmerken zich als zigzaggende lijnen met op vaste afstand rechthoekige kuilen (afb. 8). Ze hadden een donkergrijsgeel gevlekte vulling en gingen nog 50 cm diep.

De aangetroffen loopgraven met schuttersputten kunnen vermoedelijk gerelateerd worden aan de verdedigingslinie die in 1939 werd gegraven door het eerste bataljon van de 13e divisie. Deze manschappen waren gelegerd in Gemert en werden opgedragen loopgraven aan te leggen langs de weg van Gemert naar St. Anthonis.

In *Gemerts Heem*, nr. 1, 2008 staat in het door R. Wildekamp geschreven artikel over de aanwezigheid van dit bataljon in Gemert:

In april 1939, direct na de afkondiging van de tweede BO-VU (Buitengewone Oproeping-Uitwendige Veiligheid, een soort van voormobilisatie), werd het gehele 13e Regiment Infanterie (13 RI), onder Luitenant-kolonel G. Greidanus, in het noordelijke deel van de Peelstelling geplaatst. Het 1e Bataljon (I-13 RI), onder bevel van de Reserve Kapitein J.J.W. Willemsen, werd weer in de gemeente Gemert geplaatst, nu direct in de omgeving van het te verdedigen gebied bij Elsendorp. Het IIIe Bataljon kwam bij Grave en in de Princepeel en het IIe in de gemeente Mill en Sint Hubert. De regimentscommandopost was in deze periode in het dorp Zeeland gevestigd. Aan I-13 RI was toegevoegd een sectie van de 13e Batterij 6-Veld, uitgerust met vier kanonnen, die ook in Elsendorp werden geplaatst.

Het was er primitief daar in Elsendorp. Er was geen elektriciteit, geen drinkwater en vooral geen vertier voor de gemobiliseerden. Om toch de tijd nuttig te besteden werden er veel marsen gelopen, veel gesport en veel stellingen gegraven. Drinkwater werd aangevoerd vanaf de zuivelfabriek in Gemert en vertier bood het muziekkorps dat werd opgericht. Stellingen moesten worden betrokken tussen een punt op 500 m ten noorden van het kruispunt Elsendorp en op 2,3 km ten zuiden daarvan. Zodra kwartier was betrokken werd begonnen met de aanleg van veldversterkingen, loopgraven langs de weg van Gemert naar Sint Anthonis en de weg van Elsendorp naar De Rips. Opstelplaatsen voor de kanonnen kwamen bij het kruispunt van Elsendorp. Het regimentshoofdkwartier werd, samen met het bataljonshoofdkwartier in de Villa Cleefswit, ondergebracht.

Begin juni 1939 werd de staf van het 1e Bataljon van het 13e Regiment Infanterie geconcentreerd binnen de bebouwde kom van Gemert waar meer comfort aanwezig was dan in Elsendorp. Een compagnie van I-13 RI werd in Gemert geplaatst, terwijl één compagnie in Boekel kwam en één in De Mortel. De stafofficieren betrokken kwartier in het poortgebouw van het Gemertse kasteel en het regimentsbureau kwam in het pand van de wapenhandel Van Kemenade aan de Kerkstraat. Op 28 juli 1939 volgde de officiële ontvangst van 13 RI in Gemert met een parade en muziek door het eigen muziekkorps. Op 22 augustus 1939 de BO-UV opnieuw in werking gesteld, gevolgd door de afkondiging van de Algemene Mobilisatie op 28 augustus 1939. De troepen trokken daarop weg uit Gemert om opnieuw hun stellingen in Elsendorp te betrekken.

Afb. 8 Coupe over een loopgraaf in put 6, onder de opgravingen en reconstructie van loopgraven op de Grebbeberg.

3.2.3 Recente sporen

Aan de noordzijde van put 6 en bijna in heel put 7 zijn recente sporen aangetroffen in de vorm van winningskuilen (zie afb. op de kaart). Deze kuilen waren zeer donkerbruingrijs van kleur en hadden een licht humeuze opvulling. De interpretatie van winningskuilen komt door het rechthoekige uiterlijk van de kuilen. Daarnaast komt de breedte van 80 cm voor de smalle exemplaren en 160-180 van de brede overeen met de standaardmaten van een bak van een graafmachine.

De afgravingen hebben tot doel gehad het zeer grindige zand in de onderbodem te winnen. Wat daarna met dit zand is gebeurd is onbekend, maar dergelijk zand kan gebruikt zijn in de bouw voor bijvoorbeeld metselwerkzaamheden of het invegen van straatwerk.

3.3 Vondstmateriaal

Tijdens het onderzoek is geen vondstmateriaal aangetroffen. Ook zijn er geen monsters genomen door ontbreken van kansrijke sporen of lagen.

4 Synthese

4.1 Algemeen

De verwachtingen die op grond van het vooronderzoek zijn gesteld, kunnen op basis van het huidige onderzoek worden aangepast. De hoge verwachting voor het plangebied op resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd lijkt te moeten worden bijgesteld. Binnen het plangebied zijn geen bewoningsresten aangetroffen die direct verband houden met de historische kern van Gemert. De aangetroffen greppels duiden echter wel op het gebruik van het plangebied in de Nieuwe Tijd. De greppels hebben gezorgd voor een afwatering van de hier gelegen weilanden. Vermoedelijk is het plangebied dan ook in gebruik geweest als grasland voor het vee. De verbouwing van gewassen binnen het plangebied lijkt onwaarschijnlijk, aangezien het een zeer nat gebied was en nog steeds is.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn binnen het plangebied verdedigingslinies aanwezig geweest. De aangetroffen loopgraven en schuttersputten duiden hierop. Het verband met het nabijgelegen militaire vliegveld De Rips is zeer waarschijnlijk.

4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die in het Programma van Eisen zijn gesteld zullen hier worden beantwoord op basis van de bevindingen van het proefsleuvenonderzoek.

Bodemopbouw en landschap:

- 1. Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied (geologie, bodemkunde, geomorfologie, afstand tot water, reliëf)?*

Het fysisch geografisch onderzoek tijdens het veldwerk onderschrijft de bevindingen van het bureau- en booronderzoek. Onder het aanwezige plaggendek zijn afzettingen aangetroffen die duiden op een ligging in de Centrale Slenk. De grofgrindige zanden van NU4 zijn hier aanwezig. De geul in put 5 is vermoedelijk een restant van de afwateringsgeulen van de hoger gelegen Peelhorst.
- 2. Hoe is de opbouw van het profiel in bodemkundige zin? Is er sprake van een esdek, podzol, veenvorming, etc.? Zijn er fases te onderscheiden in de bodemopbouw? Wat zijn de onderscheidende kenmerken daarvan en wat is de waarschijnlijke datering?*

Binnen het plangebied is een plaggendek aangetroffen dat gedateerd kan worden in de Nieuwe Tijd. Er zijn geen faseringen in het plaggendek herkend.
- 3. Hoe is de stratigrafie in antropogene zin? Is er sprake van loopvlakken, ophogingslagen of cultuurlagen? Wat zijn de kenmerken van de stratigrafische eenheden en wat is de datering? Wat was (waarschijnlijk) het niveau van het maaiveld in de onderscheiden archeologische perioden?*

De cultuurlaag die aanwezig is in het plangebied is het aangebrachte plaggendek uit de Nieuwe Tijd. Dit is een zeer humeus pakket met een donkergrijze kleur en een siltig zand (Zs2). Ander cultuurpakketten, ophogingslagen en looppniveaus zijn niet aangetroffen. Er mag dan ook vanuit worden gegaan dat het maaiveld in de Nieuwe Tijd niet veel verschilde met nu.
- 4. Zijn er aan de onderkant van het plaggendek ontginningssporen, zoals spitsporen of esgreppels, aanwezig? Dekt het esdek alle sporen af of zijn er ook sporen gegraven vanuit of door het esdek? Kan aan de hand van archeologisch vondstmateriaal uit het esdek een uitspraak worden gedaan over de ouderdom en/of de vorming van dit esdek?*

De aangetroffen greppels maken deel uit van de ontginning van het gebied in de Nieuwe Tijd. Zij lijken namelijk vanuit het plaggendek te zijn gegraven. Daarnaast zijn er in het profiel van werkput 3 spitsporen onder het plaggendek herkend. Kleine fragmenten baksteen duiden op een datering in de Nieuwe Tijd.
- 5. Is er sprake van (sub)recente verstoring en postdepositionele processen?*

In putten 6 en 7 zijn sporen aangetroffen van winningskuilen. Hier is het grindige zand gewonnen en is het archeologische niveau niet meer intact.

Sporen, structuren, vondsten en paleo-ecologische resten:

6. *Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven? Is er (bijvoorbeeld) sprake van: aantoonbare afwezigheid van bewoning en / of actief landgebruik, versterking van antropogene aard, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door bodemprocessen, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door werk- of weersomstandigheden?*

Het onderzoek heeft naast greppels uit de Nieuwe Tijd en sporen uit de Tweede Wereldoorlog geen archeologische resten opgeleverd. Het vermoeden bestaat dat de locatie ten alle tijden te nat was voor bewoning. Er is geen sprake van aftopping van het bodemprofiel, waardoor het archeologische niveau intact is. Verder zijn er geen vondsten aangetroffen wat eveneens duidt op een zeer laag frequent gebruik van het plangebied in de archeologische perioden.

7. *Indien het onderzoek wel archeologische fenomenen heeft opgeleverd, hoe kan de vindplaats beschreven en geïnterpreteerd worden? Houd daarbij rekening met onderstaande vragen:*

7.1 Sporen en structuren

- *Wat is de aard en/of de functie van de sporen? Wat is de relatieve en/of absolute datering van de sporen? Waarop is de datering gebaseerd? In welke mate zijn lagen en sporen op vlakken te koppelen aan profielen?*
Binnen het plangebied zijn greppels aangetroffen en sporen uit de Tweede Wereldoorlog. De greppels lijken vanuit het plaggendek te zijn gegraven en kunnen zodoende in de Nieuwe Tijd worden gedateerd. De sporen uit de Tweede Wereldoorlog gaan door het plaggendek heen en zijn zodoende van latere datering.
- *Wat is de begrenzing, diepteligging en de ruimtelijke spreiding, zowel in horizontale als verticale zin, van de sites en wat is de onderlinge samenhang?*
De sporen liggen op een diepte van maximaal 80 cm, direct onder het plaggendek. Ze zijn aanwezig over het gehele terrein. De greppels staan, gezien de historische kaarten, in verbinding van elkaar en vormen een afwateringssysteem. Ook van de loopgraven is het zeker dat zij met elkaar verbonden zijn en een gesloten linie vormen.
- *Welke structuren zijn te onderscheiden? Wat is het complextype, de constructiewijze en/of de plattegrond en/of het type van de structuren? Wat is de relatieve en/of absolute datering van de structuren? Waarop is de datering gebaseerd? Wat is de 'levensduur' van de structuren? Zijn er bouw-, herstel- of destructiefases (sloop, brand, e.d.) te onderscheiden? Zijn er aanwijzingen voor een primaire en secundaire functie (bijvoorbeeld hutkom > afvalkuil)? Is er bij steenbouw sprake van hergebruikt bouw materiaal? Zijn er aanwijzingen voor landgebruik (off-site-patronen) in de zin van wegen, percelering, akkers, grondstofwinning, vennen, etc?*
Structuren in de vorm van huisplattegronden en overige structuren behorende tot een erf zijn niet aangetroffen tijdens het onderzoek. De greppels behoren tot zogenaamde off-site fenomenen.
- *Wat is de inrichting en interne structuur van de vindplaats? Zijn er sites te onderscheiden? Hoe is de horizontale en verticale spreiding van sporen, structuren en sites en wat is hun samenhang? Zijn begrenzingen vast te stellen? Is er sprake van perifere en centrale zones? Is er sprake van 'lege' zones, afscheidingen of verbindingen? Is er sprake van een erfindeling en zo ja, wat is de geleiding, grootte en indeling daarvan en waaruit bestaan de op het erf aanwezige elementen?*
Aangezien er geen sites zijn aangetroffen kan deze vraag niet beantwoord worden.
- *Welke fasering (relatieve en absolute datering) is in de vindplaats aan te brengen?*
Aangezien er geen vindplaats is aangetroffen kan deze vraag niet beantwoord worden.

- *Indien er geen of weinig paalsporen zijn: in welke mate kan er sprake zijn van bouwmethoden die geen of weinig sporen hebben nagelaten (stiepen, Schwellbalken, stenenrijen van vakwerkbouw)? Is dat af te leiden uit vondsten (natuursteen, aardewerk, dakbedekkingsmateriaal) of andere kuilen of waterputten, uit een erfinrichting, bevindingen van fosfaatkartering?*
Aangezien de resultaten van het onderzoek geen aanleiding geven tot een mogelijke aanwezigheid van een huisplattegrond, kan op deze vraag geen antwoord gegeven worden.
- *Indien graven worden gevonden: Is sprake van enkele individuele graven of een grafveld? Wat is de aard, conservering en datering van de graven? Welke demografische gegevens kunnen uit het fysisch antropologisch onderzoek van de menselijke resten gedestilleerd worden? Wat is het (geschatte) aantal bewoners geweest en wat is de samenstelling van het grafveld? Welke (begravenis)rituelen kunnen worden herkend en zijn hier veranderingen/ontwikkelingen in te herkennen? Wat kan worden gezegd over de locaties van begravingen ten opzichte van gelijktijdige en niet-gelijktijdige bewoning (indien dateringen dit mogelijk maken)?*
Er zijn geen graven aangetroffen.

7.2 Vondsten en paleo-ecologische resten

Aangezien er geen vondsten zijn aangetroffen en geen paleo-ecologische monsters zijn verzameld, kunnen onderstaande vragen niet beantwoord worden.

- *Welke mobiele vondsten zijn gedaan? Om welke materialen, soorten, typen, functies, aantallen, gewichten gaat het en uit welke context komen de vondsten? Wat is de datering van de vondsten en waarop is de datering gebaseerd?*
- *In welke mate dragen zij bij aan de datering van lagen, sporen, structuren, sites e.d.? In welke mate bevinden vondsten zich in primaire positie en in welke mate gaat het om vondsten zonder context? Welke conclusies zijn te trekken uit de fragmentatiegraad en de mate van conservering of verwerking van objecten?*
- *Zijn er plaatsen aan te wijzen met een opvallend grote vondstconcentratie en wat is de samenstelling ervan? Is er sprake van (kennelijk) intentionele deposities?*
- *Welke informatie geven de mobiele vondsten over de materiële cultuur, de economie en functie van de vindplaats, status, welvaart, werkzaamheden en culturele betrekkingen van de bewoners?*
- *Wat is de aard en conservering van paleo-ecologische resten? In welke mate en in welke context zijn ze aangetroffen? Welke betekenis ontleen zij of geven zij aan deze context? Wat is de datering van de paleo-ecologische resten en waarop is de datering gebaseerd? In welke mate dragen zij bij aan de datering van sporen, lagen, structuren, sites e.d.?*
- *Welke informatie geven zij over landschap en vegetatie, voedsel economie, verwerving en toepassing van organisch materiaal?*

Waardebepaling:

Onderstaande vragen met betrekking tot de waardebepaling van de aanwezige sporen zullen in de volgende paragraaf beantwoord worden.

8. *In welke mate zijn de archeologische kenmerken van de locatie zichtbaar of herkenbaar en in welke mate is er sprake van belevingswaarde?*
9. *Wat is de fysieke kwaliteit van de aangetroffen fenomenen? Welke verschillen zijn er t.a.v. dit aspect binnen het onderzoeksgebied?*
10. *Wat is de inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen fenomenen en welke verschillen zijn er t.a.v. dit aspect binnen het onderzoeksgebied?*
11. *Waar en in welke mate is deze locatie geschikt voor paleo-ecologisch en natuurwetenschappelijk onderzoek? Welke methoden zijn het meest kansrijk?*
12. *Welke waarde is er samenvattend te geven aan het onderzoeksgebied en de daarin te onderscheiden delen (binnen verticale en/of horizontale grenzen; complextypen, periode, sites)? Beschrijf en beredeneer de verschillen in waarde.*

Conclusie, evaluatie, aanbevelingen:

13. *Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn en wat is de verwachting over de fysieke en inhoudelijke kwaliteit daarvan?*
De aangetroffen greppels en loopgraaf lopen buiten het onderzochte gebied door. Zij zullen hier dan ook aanwezig zijn. De condities is vermoedelijk goed, aangezien de natte omstandigheden voor een goede conservering zorgen.

14. *Hoe verhouden de conclusies zich tot de resultaten van het eerdere onderzoek of andere bekende gegevens? In welke mate wijkt de geconstateerde waarde af van de eerder toegekende waarde of van de gespecificeerde verwachting?*
Op basis van het bureau- en booronderzoek was voor het plangebied een hoge verwachting op resten uit de Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd. De ligging van het plangebied vlakbij de historische kern van Gemert die teruggaat tot in de 14^e eeuw zorgden ervoor dat binnen het plangebied wellicht resten behorende tot de vroegere bewoning van Gemert aanwezig waren. Het onderzoek heeft echter uitgewezen dat het gebied vermoedelijk nog te nat was om te bewonen. De greppels uit de Nieuwe Tijd tonen een vrij late ontginning van het terrein en vermoedelijk is het alleen als grasland in gebruik geweest.

15. *Welk risico lopen de geconstateerde archeologische waarden door de voorgenomen verstoring? Is behoud of verder onderzoek vanuit AMZ-perspectief gewenst?*
De aangetroffen archeologische resten worden door de toekomstige ontwikkelingen vernield. Ze zijn echter als niet behoudenswaardig bevonden en zodoende is er geen behoud of verder onderzoek noodzakelijk.

16. *Welke strategische en methodische aanbevelingen kunnen worden gegeven voor vervolgonderzoek, zowel binnen dit onderzoeksgebied als in aangrenzende of naburige percelen?*
Binnen het onderzoek is geen nader onderzoek meer noodzakelijk. Voor toekomstig onderzoek in de gemeente Gemert wordt aangeraden de gehanteerde onderzoeksmethode te handhaven. Het bureau- en booronderzoek kunnen al grotendeels een verwachting afgeven en een inschatting geven van de intactheid van het archeologische niveau. Vervolgens is een proefsleuvenonderzoek in gebieden met een plaggendeek en geen bekende recente verstoringen raadzaam, aangezien de boringen een dusdanig grote spreiding hebben dat zij archeologische waarden kunnen missen.

5 Waardering en selectieadvies

De waardstelling, zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3, specificatie VS06) gebeurt op drie niveaus: belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. De eerste is niet van toepassing omdat de vindplaats niet bovengronds zichtbaar is. Alleen de laatste twee niveaus zijn op deze vindplaats van toepassing. De fysieke kwaliteit van de vindplaats is gebaseerd op haar conservering en gaafheid. De conservering geeft aan de mate waarin de archeologisch vondstmateriaal bewaard is gebleven, de gaafheid in hoeverre de vindplaats nog compleet is. De beoordeling is voor zowel gaafheid als conservering: drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit.

De aangetroffen sporen zijn goed bewaard gebleven en kunnen dus worden beschouwd als zijnde van hoge kwaliteit. Het deel met sporen is van voldoende omvang om van een representatief deel van de *off-site* fenomenen te spreken. Tijdens het onderzoek zijn geen vondsten aangetroffen en ook van paleo-ecologische monsters was geen sprake. De gaafheid/conservering van sporen en vondsten wordt hierdoor middelhoog gewaardeerd.

De waardering van beide fysieke kwaliteitscriteria is in totaal 5 punten. Dit is een score die bovengemiddeld is en die haar het predikaat 'behoudenswaardig' oplevert (tabel 2).

Ook op inhoudelijke kwaliteit, uitgedrukt in waarden voor zeldzaamheid, informatie en ensemble, wordt de vindplaats beoordeeld met hetzelfde puntensysteem. De vindplaats bestaat echter alleen uit perceelsgreppels en loopgraven. De totale score voor de inhoudelijke kwaliteit is 3 en de waardering van de vindplaats op basis van deze criteria is dan ook laag.

Tabel 2. Scoretabel waardstelling (naar KNA, versie 3.3).

Waarden	Criteria	Scores			Totale score
		Hoog	Midden	Laag	
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord			
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord			
Fysieke kwaliteit	Gaafheid	3			≥ 5 behoudenswaardig
	Conservering		2		
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1	≥ 7 behoudenswaardig
	Informatiewaarde			1	
	Ensemblewaarde			1	
	Representativiteit	N.v.t.			

5.1 Selectieadvies

Op basis van de aard van de aanwezige archeologische resten en hun waardebeoordeling zoals hierboven opgenomen, adviseert ADC ArcheoProjecten het plangebied vrij te geven voor verdere ontwikkeling. De gehele AMZ-cyclus voor het terrein zal bij oplevering van het eindrapport van onderhavig onderzoek doorlopen zijn.

Wel wordt gewezen op de meldingsplicht van archeologische resten. Wanneer er bij de verdere ontwikkelingen archeologische resten worden aangetroffen dient dit direct gemeld te worden aan het bevoegde gezag.

Dit advies is tijdens een telefonisch overleg dd 12 januari 2016 overgenomen door mevr. V. Jolink, Beleidsmedewerker archeologie en monumenten, gemeente Gemert-Bakel.

Literatuur

- Berkvens, R. 2015:** Archeologisch Programma van Eisen IVO-Proefsleuven inclusief doorstart naar opgraving, plangebied Gemert - Fitland, gemeente Gemert-Bakel. PvE 2015 – nr. 6, Versie 1.1, Datum 23 September 2015, Eindhoven.
- Paulussen, R. & A. v.d. Water, 2015:** Fitland, Gemert gemeente Gemert-Bakel. Inventariserend veldonderzoek (IVO-O): bureauonderzoek en verkennend booronderzoek (ArcheoPro Archeologisch rapport 15074), Eijsden.

<http://www.heemkundekringgemert.nl>

Lijst van afbeeldingen

- Afb. 1. Locatie van het onderzoeksgebied.
- Afb. 2 Locatie van onderzoeksgebied op luchtfoto (bron: googlemaps)
- Afb. 3 Faseringen in het puttenplan
- Afb. 4 Proefsleuven in het plangebied
- Afb. 5 Links het standaardprofiel binnen het plangebied in put 2, rechts de omgeploegde humuspodzol in put 5.
- Afb. 6 Allesporenkaart op aardspoor
- Afb. 7 coupes over de greppels in putten 1 en 6
- Afb. 8 Coupe over een loopgraaf in put 6

Lijst van tabellen

- Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.
- Tabel 2. Scoretabel waardestelling (naar KNA, versie 3.3).

Bijlage

Put 1

Put 2

Put 3

Put 4

Put 5

Put 6

Put 7

Verklarende woordenlijst

Antropogene sporen Alle immobiele sporen van menselijke oorsprong, variërend van paalgaten of fosfaatvlekken tot muurresten.

AMK Archeologische Monumentenkaart geeft een overzicht van gewaardeerde archeologische terreinen in vier categorieën: 1). Archeologische waarde, 2) Hoge archeologische waarde, 3) Zeer hoge archeologische waarde en 4) Zeer hoge archeologische waarde beschermd. De AMK is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de RCE en de provincies en wordt beheerd door de RCE.

Archeologische indicatoren Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.

Archis Archeologisch Informatie Systeem. Dit door de RCE beheerde systeem bevat informatie over o.a. onderzoeksmeldingen, vondstmeldingen, waarnemingen, complexen en monumenten.

¹⁴C Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CIS Het landelijke registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesysteem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

Conservering De mate waarin anorganische (aardewerk, vuursteen, metaal, glas etc.) en organische archeologische resten (bot, zaden, hout etc.) bewaard zijn gebleven.

Ensemblewaarde De meerwaarde die aan een vindplaats wordt toegekend op grond van de mate waarin sprake is van een landschappelijke en/of archeologische context.

Ex situ Niet ter plaatse. Aanduiding die wordt gebruikt om aan te geven of grondsporen en / of artefacten zich niet meer op de oorspronkelijke plaats in de bodem bevinden. Behoud ex situ is het bewaren van de archeologische informatie door definitief onderzoek (opgraven, documenteren en registreren).

Gaafheid De mate van (fysieke) verstoring van de bodem en/of de (eventueel aanwezige) archeologische waarden, zowel in verticale zin (diepte) als in horizontale zin (omvang).

Herinneringswaarde De herinnering die een archeologisch monument oproept over het Verleden.

IKAW Indicatieve kaart van archeologische waarden, een door de RCE geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische verschijnselen in de bodem.

IVO Inventariserend VeldOnderzoek. Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld.

Informatiewaarde De betekenis van een monument als bron van kennis over het verleden. De informatiewaarde wordt bepaald door de mate waarin (een opgraving van) het monument een bijdrage kan leveren aan nieuwe kennisvorming over het verleden.

In situ Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren. Behoud in situ is het behouden van archeologische waarden in de bodem.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

NAP Normaal Amsterdams Peil (=officieel peilmerk).

PVA Plan van Aanpak. Een door de opdrachtnemer op te stellen plan voor de uit te voeren werken waarmee beoogd wordt aan de vereisten zoals geformuleerd in het Programma van Eisen en/of het ontwerp te voldoen. Ook wordt hierin een voorstel gedaan voor de werkwijze waarmee de in het Programma van Eisen en/of ontwerp geformuleerde resultaatsverwachtingen bereikt kunnen worden.

PVE Programma van Eisen. Het PvE is een door een bevoegde overheid opgesteld of bekrachtigd document dat de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats geeft en de daaruit af te leiden eisen formuleert met betrekking tot het uit te voeren werk.

RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Representativiteit De mate waarin een bepaald type vindplaats typerend is voor een periode dan wel een gebied.

RTS Robotic Total Station. Hiermee worden vlakken direct digitaal ingemeten.

Schoonheid De esthetisch-landschappelijke waarde van een archeologisch monument, die vooral in zichtbaarheid tot uiting komt.

Selectieadvies Archeologisch inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats. Dit wordt opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria.

Zeldzaamheid De mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied.

Afkortingen in de database

REFERENTIELIJSTEN

Versie 1.6

AARD SPOOR

Aard van het spoor

<u>Code</u>	<u>Omschrijving</u>
AKR	(oude) akkerlaag
AWC	aardewerkconcentratie
BA	balk
BES	beschoeiing
BG	boorgat
BKS	bekisting
BOC	botconcentratie
BPA	beschoeiing, palen
BPL	beschoeiing, planken
BPT	beerput/beerelder
BRL	brandlaag
BU	bustum
BUN	visbun
BV	bouwvoor
CR	crematiegraf
DIG	dierbegraaving
DK	drenkkuil
DLT	doorlaat (door een muur)
DP	depressie
DR	drain
EG	erfgreppel
ES	esdek
FU	fuik
GA	gracht
GE	geul
GHE	grafheuvel
GR	greppel
GRK	grafkuil
GT	goot
HA	haard
HAK	haardkuil
HG	huisgreppel
HKC	houtschoolconcentratie
HI	hoefindruk
HO	hout
HU	hutkom
IN	inhumatiegraf
KEL	kelder
KGO	ovale kringgreppel
KGR	ronde kringgreppel
KGV	vierkante kringgreppel
KL	kuil
KS	karrenspoor
LAK	laklaag
LAT	latrine
LG	laag
LO	ophogingslaag
LS	stortlaag
MI	muurinsteek
MR	muur
MSK	mestkuil
MST	muursteen
MU	muuruitbraak
NV	natuurlijke verstoring
NVD	dierlijke verstoring
NVP	plantaardige verstoring
OV	oven
PA	houten paal
PAK	paal met paalkuil
PG	paalgat
PGK	paalgat met paalkuil
PK	paalkuil
PL	plank
PLW	plaggenwand
PO	poel
POE	poer
POT	potstal
PS	ploegspoor
PSE	ploegspoor, eergetouw
PSK	ploegspoor, keerploeg
REC	recent

RPA	palenrij
RPG	rij paalgaten
RPK	rij paalkuilen
RPL	rij planken
SG	standgreppel
SI	silo
SL	sloot
SPB	spaarboog
SPG	spitsgracht
SS	spitspoor
ST	steen
STC	steenconcentratie
VL	vlek
VR	vloer
VSC	vuursteenconcentratie
VW	vlechtwerk
WA	waterput
WG	weg
WK	waterkuil
WL	wal
WOO	woonlaag
XXX	onbekend

COUPEVORM

Vorm van de onderkant van het spoor in de coupe

<u>Code</u>	<u>Omschrijving</u>
ONR	onregelmatig
PNT	punt
RND	rond
VLK	vlak
KOM	komvormig
REV	revolvertas
VRK	vierkant
RHK	rechthoekig
NG	niet gecoupeerd

VLAKVORM

Vorm van het spoor op het horizontale vlak

<u>Code</u>	<u>Omschrijving</u>
LIN	lineair
ONR	onregelmatig
OVL	ovaal
RHK	rechthoekig
RND	rond
SIK	sikkelvormig
VRK	vierkant

KLEUR

Duiding van de kleur

<u>Code</u>	<u>Referentie</u>
BE	beige
BL	blauw
BR	bruin
GL	geel
GN	groen
GR	grijs
OR	oranje
PA	paars
RO	rood
RZ	roze
WI	wit
ZW	zwart

Daarnaast:

D	donker
L	licht
SCH	schoon
VL	vuil
ZR	zeer

DBRGR = donkerbruingrijs (hoofdkleur is dan grijs)

INSLUITSEL

Aard van een insluitel van een vulling

<u>Code</u>	<u>Referentie</u>
AS	as
AW	aardewerk vaatwerk
BOT	bot (geen schelp)
BS	baksteen
BW	bouwaardewerk (baksteen, dakpan, tegel)
FE	ijzeroer
FF	fosfaat
GL	glas
HK	houtschool
HL	huttenleem
HT	hout
KI	kiezel
LR	leer
MET	metaal
MN	mangaan
NS	natuursteen
OKR	oker
SCH	schelp
SL	slak
VKL	verbrande klei
VST	vuursteen

TEXTUUR

Textuur van een vulling met NEN-classificatie

<u>Code</u>	<u>NEN</u>	<u>Referentie</u>
K	K	klei
ZK	Ks1	zware klei
MK	Ks2	matig zware klei
LK	Ks3	lichte klei
Z-K		zandige klei
ZI		zavel
ZZI	Kz1	zware zavel
MZI	Kz2	matig lichte zavel
LZI	Kz3	lichte zavel
L	L	leem
SL	Lz1	siltige leem
Z-L	Lz3	zandige leem
V	V	veen
V1	Vk3	venige klei
V2	Vk1	kleilig veen
V3	VKM	mineraalarm veen
Z-V	Vz1	zandig veen
Z	Z	zand
FZ	Zs1	fijn zand
MZ	Zs1	middelgrof zand
GZ	Zs1	grof zand
ILZ	Zs2	iets lemig zand
LZ	Zs3	lemig zand
IGHZ	g1	iets grindhoudend zand
MGHZ	g2	matig grindhoudend zand
SGHZ	g3	sterk grindhoudend zand
V-Z	Vz3	venig zand
G	G	grind
FG		fijn grind
GG		grof grind
IZHG	Gz1	iets zandhoudend grind
MZHG	Gz2	matig zandhoudend grind
SZHG	Gz3	sterk zandhoudend grind
ST		steen
HT		hout
H0	h1	humushoudend
H1	h2	matig humeus
H2	h3	humusrijk

INHOUD

Aard van het materiaal van een vondst

<u>Code</u>	<u>Referentie</u>
AW	aardewerk vaatwerk
AWG	gedraaid aardewerk
AWH	handgevoemd Aardewerk
BAKSTN	baksteen
DAKPAN	dakpan
AXB	bot (geen schelp)
OMB	bot menselijk
ODB	bot dierlijk
CREM	crematieresten
BOUWMAT	bouwaardewerk (keramisch, geen steen)
COP	coproliet
GLS	glas (geen slak)
HK	houtschool
HT	hout (geen houtschool, geen plantaardige resten)
KER	keramische objecten (weefgewichten e.d.)
ODL	leer
MXX	metaal (geen slak)
MCU	koper/brons
MFE	ijzer
MPB	lood
MIX	gemengd
SXX	natuursteen (geen vuursteen)
PIJP	pijpenkoppen en -stelen
SCH	schelp
SLAK	slakken
TEGEL	tegel
OTE	textiel, touw
HUTTELM	verbrande klei (geen lemen gewichten)
SVU	vuursteen
XXX	overig

MONSTER

Aard van een monster

<u>Code</u>	<u>Referentie</u>
MA	monster algemeen
MAR	monster artropoden
MBOT	monster bot
MC14	monster voor ¹⁴ C-datering
MCH	chemisch monster
MCR	crematiemonster
MD	monster voor dendrochronologisch onderzoek
MDIA	diatomeeënmonster
MDNA	DNA-monster
MFF	fosfaatmonster
MHK	houtschoolmonster
MHT	houtmonster
MP	pollenmonster
MSC	schelpenmonster
MSL	monster slijplaat
MZ	zadenmonster voor botanisch onderzoek

VERZAMELWIJZE

Manier waarop een vondst of monster is verzameld.

<u>Code</u>	<u>Referentie</u>
AAC	aanleg coupe (handmatig schaven)
AANV	aanleg vlak of profiel (handmatig)
BIGB	bigbag
COUP	couperen (handmatig)
DETC	detectorvondst
LICH	lichten (vondst met omringende grond integraal verwijderd)
MAA	machinale aanleg
MAF	machinale afwerking (of machinaal couperen)
MSCH	machinaal schaven
PUNT	puntvondst (ingemeten)
SCHA	uitschaven (handmatig)
SPIT	uitspitten (handmatig)
TROF	troffelen